

Kilencven éves a kórházi labor

„Bővítik az Erzsébet-köz-kórházat” – adta hírül az 1917-es Nyírvidék május 11-i száma. „A legközelebbi időben két új osztályt is állítanak föl, egyelőre természetesen csak ideiglenes helyiségekben nyernének elhelyezést, de a háború után aztán megfelelően nagyszabású építkezéseket eszközölnének és az új osztályok új és modern épületekben nyernének elhelyezést. Elengedhetetlennek tartja a vezetőség azt is, hogy a nyíregyházi közkórháznál rendszeresítsenek egy boncoló főorvosi állást is, amelynek a betöltője egyszerre mind a laboratóriumot vezetné és ellátná a laboratóriumi és azzal kapcsolatos munkákat, amelyek között a mikroszkopikus vizsgálatok a legfontosabbak.” A szenzációéhes sajtó akkor is gyorsabb volt, mint a hivatalok, mert a vármegyei közgyűlés csak 1918. december 30-án mondta ki a bakteriológiai és szövettani labor felállítását és egyúttal megszavazott 10.000 koronát a vármegyei egészségügyi alaphól a költségekre. Látták ugyanis, hogy a labor létesítése közegészségügyi érdek. Tény, hogy az új diagnosztikai részleg felállítása már 1916-17 körül foglalkoztatta a kórház akkori igazgatóját, Klekner Károlyt, aki javaslatot is terjesztett fel ennek érdekében a törvényhatósági bizottság közgyűlése elé. Ez viszont azt jelenti, hogy kórházunk élen járt az országban a diagnosztikai háttér megteremtése terén, ugyanis az első önálló kórházi laboratóriumok csak a tízes években alakultak a főváros Korányi klinikáján (1910), a Rókus (1912) és János Kórházban (1917).

A szakterület kialakulása tulajdonképpen a 19. század végére tehető. Korábban az orvosok maguk vegyészkedtek; „Minden időben az or-

vos feladata volt az emberi test egyes folyadékaiknak és vegytani szerkezetének vizsgálata. ... a különféle vegytani vizsgálatok fontosak lehetnek a gyógytanra nézve is.” – írta már 1846-ban az Orvosi Tár. Hazánkban azonban 1872-ig nem volt kémikusképzés. Az ekkor alapított kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen létesült az első önálló természettudományi kar, ahol az „Élet és körvegytani intézet” vezetője, Plósz Pál orvos – aki 2 év múlva már a pesti egyetem tanára – rakta le a klinikai kémia alapjait.

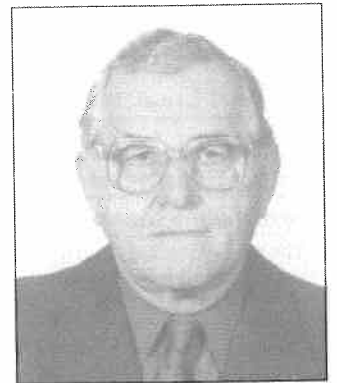
Az Erzsébet Közkórházban tehát 1918 végén alakult meg az önálló laboratórium. Ezt a tényt hangsúlyozni szükséges azért is, mert pontosítani szeretnék két korábban, a témával kapcsolatban megjelent közleményt. A 2000-ben kiadott reprezentatív „A magyar laboratóriumi medicina és társaságának krónikája” című könyv 149-150. oldalán közölt felsorolásában ugyanis nem szerepel kórházunk, mint olyan hely, ahol 1940-ig labor működött. Ugyanakkor bizonyítékokkal lehet cáfolni Fazekas Árpád centenáriumi kötetének 118. oldalán közölteket is, miszerint kórházunkban 1917. április 30-án önállósították a labort, Csegeczy Noémi vezetésével. Fazekas főorvos félrevezető forrásokon alapuló állításában nemcsak az időpontot kell felülvizsgálunk, hanem a laborvezető személyét is, hiszen Csegeczy doktornő, aki Marosvásárhelyről került a budapesti egyetemre, csak 1919-ben kapott diplomát, tehát nem lehetett 1917-ben vagy 1918-ban főorvos kórházunkban. A doktornő ideg- és belgyógyászati specialista volt és miután 1923-ban férjével, dr. Gaizler Gyulával és egyéves fiával

letelepedett városunkban, a Kossuth u. 20. alatti lakásukban magánorvosi rendelőt nyitott. Elképzelhető, hogy időnként besegített főorvos férjének kórházi munkájába is, de „Magyarország tisztí cím és névtára” és Vertse K. Andor helyi adattárának egyik korszakbeli kötete sem említi őt, mint Erzsébet közkórházi dolgozót, hanem mint magánorvost.

A laboratórium eleinte, néhány évig, gyakran változó személyzettel működött. Először dr. Kende Zsigmond neve tűnik fel az 1918-as alispáni jelentésben, majd Fazekas Árpád adatai szerint 1920-ban Tavaszí Ödön katonarvos látta el a feladatokat. Végleges megoldás akkor született, amikor 1923 februárjában főorvosként munkába állt Gaizler Gyula az Erzsébet Közkórházban.

Gaizler Gyula 1919-ben Budapesten diplomázott, belgyógyász, majd 1922-ben törvényszéki szakorvosi képesítést szerzett. Harcolt és kitüntetések is kaptak az első világháborúban. Egyetemi tanársegédi állását cserélte fel a nyíregyházi Erzsébet közkórházi főorvosi munkával. Széles érdeklődési körű polyglott ember, nyelvész, zenész is volt egyben, szakkikkeket publikált magyar és külföldi lapokban (pl. Biochemische Zeitschrift, Orvosi Hetilap). Több társadalmi szervezetben is szerepet vállalt; a Vöröskereszt Egylet titkára, egy időben a Magyar Orvosok Szövetségének is funkcionáriusa volt. Tudományos munkája mellett ismeretterjesztő előadásokat is tartott a városban. 1924-ben például vetített képes előadás keretében ismertette meg a bakteriumokat a Szabad líceum hallgatóságával, 1929-ben pedig a vér funkciójáról és vizsgálatáról beszélt a Vörös Kereszt Egyesületben.

Gaizler főorvos laboratóriumának helye 1929. februártól az új sebészeti épület második emeletén volt. Van információink arról is, hogy a belgyógyászati (A) pavilonban 1929-ben egy nagyobb korszerűsítést végeztek, és kialakítottak egy labort, ami vélhetőleg az osztály igényeit szolgálta. A kórházi központi labornak jól felszerelt részlegnek kellett lennie, hiszen az 1930/31-es évektől az Országos Közegészségügyi Intézet (OKI) ún. engedélyes kórházi laboratóriuma is volt, ahol a vizsgálatok teljes körét végezték: anyagcsere-, kémiai- vér- és bakteriológiai vizsgálatokat. Ez utóbbi azért volt nagy szó, mert akkoriban bakteriológiai diag-

Dr. Fodor Mibály

nosztika csak az OKI hálózatában folyt. Az egyre növekvő számú vizsgálat (1932-ben 12.344, 1937-ben 13.300) mellett a főorvos feladata volt a patológusi munka (340 boncolás '32-ben, 600 '37-ben) és a röntgenlabor működtetése is. Ezt a jelentős mennyiségű feladatot már csak segítséggel lehetett ellátni, amit egy laboros személye jelentett, aki Vertse 1927-es adattára szerint pl. Batáry B. Béla volt.

Hosszas huzavona után lassan sikerült az orvosok számát növelni a kórházban és így, az 1936-ban orvosként idekerült dr. Gerlei Ferenc, a

patológus-laboros főorvos segítőjévé vált. Ugyanebben az évben új fordulatot jelentett a szakmának, hogy a 237.600/1936 BM rendelettel lehetővé vált a „Kórszövettani és kórvegyteni vizsgálatok szakorvososa” cím megszerzése. Ez a közös szakképesítés magyarázta azt a helyzetet, hogy a kémiai vizsgálatok helyszíne miatt a prospektúrák egy helyisége vagy a hisztológiai labor egy sarka volt.

A háború után a Gaizler házaspárt már nem találjuk Nyíregyházán. 1948-ban dr. Gerlei Ferencet említik a vegyi és kórszövettani labor vezető főorvosaként, labora-

tóriumában egyaránt végeztek szövettani, vegyi és szerológiai vizsgálatokat is. 1951-52-ben kisebb átalakítások voltak a kórházban, a labor ekkor kerülhetett a régi sebészeti (B) pavilonba, ahol egy része ma is megtalálható. Még ekkor is ellátta az OKI labori feladatokat.

A prosector és laboros szakma egyébként csak 1950, az Egészségügyi Minisztérium megalakulása után vált ketté, amikor előírták, hogy az 500 ágyasnál nagyobb kórházakban önálló labort kell létesíteni. Vélhetően ekkor lett Gerlei kizárólag a patológia főorvosa.

1954. március 24-én a Megyei Tanács VB értékelte a kórházat. „A laboratórium helyisége korszerű, azonban felszerelése régi, elavult. A laboratóriumnak nincs főorvosa.” Egyúttal kérték a minisztériumot az állás betöltésére. Így került a labor élére 1954-ben dr. Gáll Sándor főorvos, aki 1968-ig végezte ezt a feladatot. 1954-től az országban elsőként itt alakult meg a KÖJÁL laboratóriuma, ami az Árok utcai épület 1973-as felépüléséig itt kapott otthont.

Gáll doktor utóda átmenetileg dr. Hubert Éva (1969-1970) volt. 1970–2000 között

harminc éven át dr. Fodor Mihály kandidátus, c. egyet tanár (kép) vezetése alatt tovább fejlődött ez a kórházi részleg; 1976-tól a kémiai és rutin hematológiai vizsgálatok mellett már mikrobiológiai diagnosztikát is végeztek. A dolgozók száma ekkor 3 diplomás és 11 asszisztens volt, ez a létszám az ezredfordulóra 1999 15 diplomásra és 59 asszisztensre emelkedett. A 232 féle végzett vizsgálat száma ekkor már több, mint 2 millió volt. A labor azonban ekkor már magáncég, a Prodia Kft. része.

*Dr. Kübrner Éva
könyvtárvezető*